

Kurs administrowania systemem Linux

Zajęcia nr 1: Powłoka systemowa

Instytut Informatyki Uniwersytetu Wrocławskiego

1 marca 2022

Idea klocków Lego

- 1 Duży zbiór małych, wyspecjalizowanych programów, z których każdy dobrze i efektywnie wykonuje jedno określone zadanie.
- 2 Elastyczne narzędzia pozwalające na zestawianie programów w dowolnie duże konstelacje.

Rozwiązanie w Uniksie

- 1 Np. `ls`, `stat`, `cp`, `mv`, `rm`, `mkdir`, `rmdir`, `chmod`, `chown`, `du`, `df` i dziesiątki innych zamiast jednego wielkiego programu *File Explorer*.
- 2 *Strumienie* (`stdin`, `stdout` i `stderr`) oraz *potoki* plus mechanizm przekazywania parametrów do programów.

Centralnym narzędziem służącym do uruchamiania i zestawiania programów ze sobą jest *powłoka systemowa*.

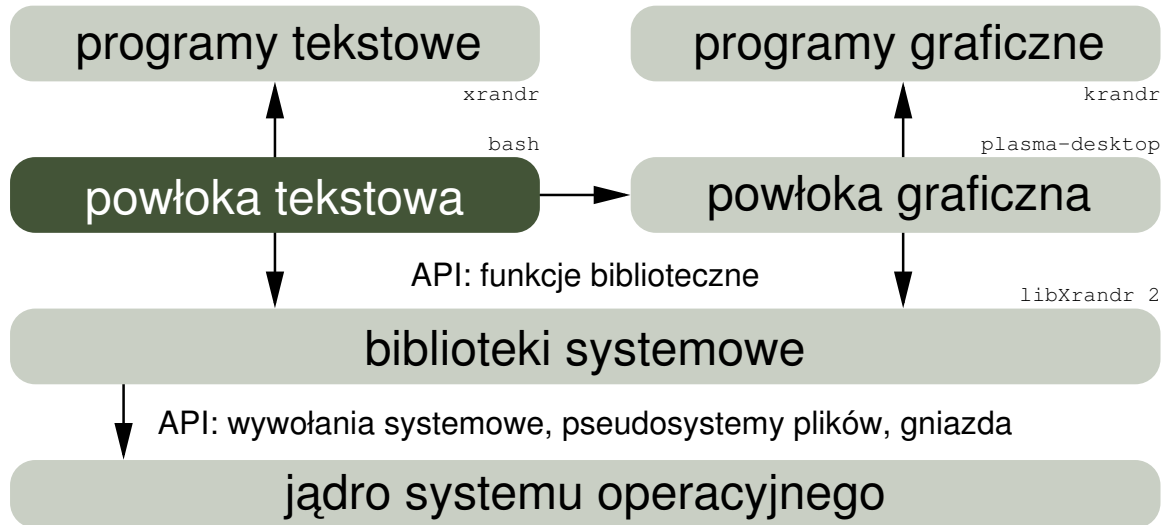
Filozofia Uniksa nie jest uniwersalna

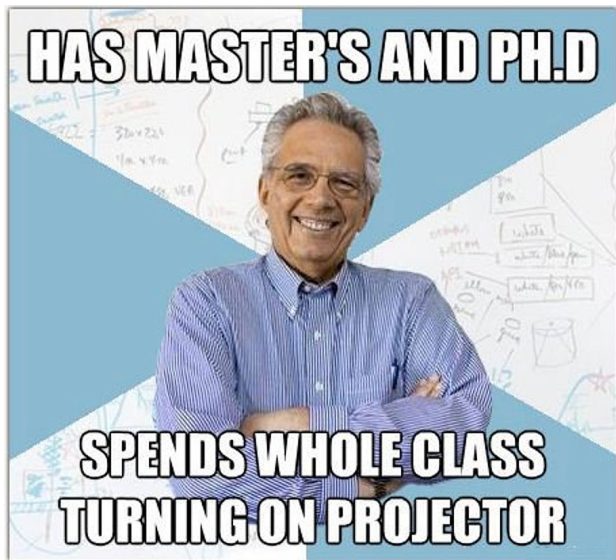
Czasem dekompozycja zadania na małe, niezależne fragmenty jest trudna, niewygodna lub niemożliwa.

- SysV Init + rsyslog + cron + ... vs. SystemD
- ext4 + LVM2 + dm-raid + ... vs. ZFS
- mikrojądro vs. jądro monolityczne
- X + Openbox + Urxvt + ... vs. Gnome

Powłoka tekstowa w systemach uniksowych

Programy tekstowe i graficzne. Przykład: xrandr i krandr

Program tekstowy

```
... 1-$ scrot 2*$ man 8@$ msg ... Mon Nov 12 18:38 BAT100% SCR30%
XRANDR(1) General Commands Manual XRANDR(1)

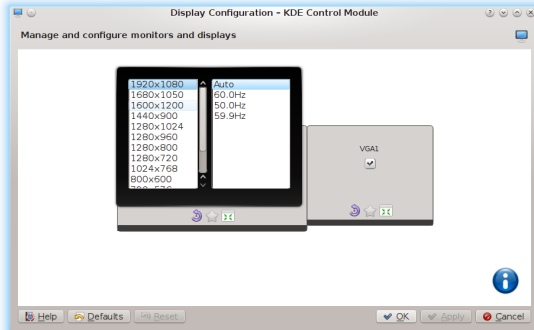
NAME
    xrandr - primitive command line interface to RandR extension

SYNOPSIS
    xrandr [--help] [--display display] [-q] [-v] [--verbose] [--dryrun]
    [--screen snum] [--q1] [--q12] [--current] [--noprimary] [--panning
    widthxheight[+x+y[/track_widthxtrack_height+track_x+track_y[/bor-
    der_left/border_top/border_right/border_bottom]]] [--scale xxy]
    [--scale-from wxh] [--transform a,b,c,d,e,f,g,h,i] [--primary] [--prop]
    [--fb widthxheight] [--fbmm widthxheight] [--dpi dpi] [--newmode name
    mode] [--rmmode name] [--addmode output name] [--delmode output name]
    [--output output] [--auto] [--mode mode] [--preferred] [--pos xxy]
    [--rate rate] [--reflect reflection] [--rotate orientation] [--left-of
    output] [--right-of output] [--above output] [--below output] [--same-
    as output] [--set property value] [--off] [--crtc crtc] [--gamma
    red:green;blue] [--brightness brightness] [-o orientation] [-s size]
    [-r rate] [-x] [-y] [--listproviders] [--setprovideroutputsource
    provider source] [--setprovideroffloadsink provider sink]

Manual page xrandr(1) line 1 (press h for help or q to quit)
```

- Udostępnia wszelkie zaimplementowane usługi.
- Duża niezawodność i powtarzalność działania.
- Duże możliwości diagnostyki w razie problemów.
- Łatwa automatyzacja (skryptowanie).
- Wymaga przeczytania podręcznika obsługi.

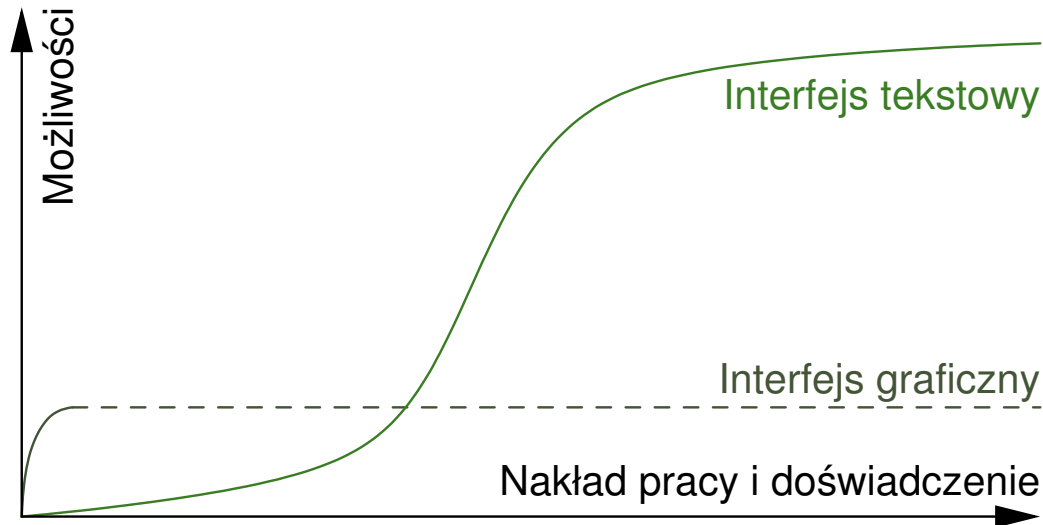
Program graficzny

- Udostępnia niewielki podzbiór usług.
- Zawodność i niepowtarzalność działania.
- Niewielkie możliwości diagnostyki.
- Brak możliwości automatyzacji.
- Intuicyjny interfejs, bez potrzeby nauki.

A word cloud of Linux commands. The command 'sh' is the largest and most prominent, located in the center. Other large commands include 'ls', 'find', 'gzip', and 'rmkdir'. Smaller commands are scattered around, including 'parted', 'vi', 'grep', 'rmdir', 'ping', 'tr', 'info', 'du', 'cat', 'awk', 'mv', 'more', 'dd', 'cut', 'type', 'df', 'cp', 'less', 'file', 'sed', 'xargs', 'touch', 'man', 'ip', 'lsblk', 'rm', 'ps', 'traceroute', and 'which'.

parted vi grep rmdir
ping tr ls info du cat awk mv
dd cut more
type df sh find
cp less file sed xargs touch man ip
lsblk rm mkdir ps gzip which
traceroute

sh i kompatybilne

- sh (Bourne 1979)
- ash (Almquist)
- **bash** (Bourne Again)
- dash (Debian Almquist)
- ksh (Korn)
- mksh (MirBSD Korn)
- zsh (Zhong Shao)
- busybox

csh i kompatybilne

- csh (Berkeley C)
- tcsh (Tenex C)

Inne, egzotyczne

- yash (Yet Another)
- scsh (Scheme)

Najpopularniejszą powłoką w Linuksie jest bash.

Dwa podobne, ale różne dokumenty:

- `bash(1)` (*Linux man page*, źródło: `groff`),
- *Bash Reference Manual*, Chet Ramey (CWRU), Brian Fox (FSF) (GNU Texinfo, źródło: `texi`).

Slang: „man bash” — długi i niezrozumiały dokument.

Nic bardziej mylnego!

Warto też czytać podręczniki, np.:

- *bash Cookbook*, Carl Albing, JP Vossen, Cameron Newham, O'Reilly 2007. Pol. tłum.: *bash. Receptury*, Helion 2008.
- *Learning the bash Shell*, Cameron Newham, Bill Rosenblatt, O'Reilly, 3rd ed. 2005.
- *Bash Pocket Reference*, Arnold Robbins, O'Reilly, 2nd ed. 2016.

... i wiele innych.

Dokumentacja GNU Bash w PDF-ie

Dokumentację można oglądać na ekranie:

- `man bash`
- `info bash`

ale wygodniej jest skonwertować do PDF-a, wydrukować i czytać do poduszki:

```
MANROFFOPT="-f H -T ps -rS12 -e -mandoc"  
{ ps2ps <(man -t bash) >(psbook | pstops -p a4 \  
  "2:0L@.76(22.2cm,-1.2cm)+1L@.76(22.2cm,14.35cm)" | \  
  ps2pdf - > bash.pdf)  
} | cat
```

Bash Reference Manual jest zwykle dostępny w PDF-ie w rozmiarze letter (pakiet `bash-doc`):

`/usr/share/doc/bash/bashref.pdf`

ale warto samodzielnie wygenerować A4:

```
texi2pdf --command=@afourpaper bashref.texi
```

NAME

bash – GNU Bourne-Again SHell

SYNOPSIS

bash [options] [command_string | file]

COPYRIGHT

Bash is Copyright © 1989-2013 by the Free Software Foundation, Inc.

DESCRIPTION

Bash is an **sh**-compatible command language interpreter that executes commands read from the standard input or from a file. **Bash** also incorporates useful features from the *Korn* and *C* shells (**ksh** and **csh**).

Bash is intended to be a conformant implementation of the Shell and Utilities portion of the IEEE POSIX specification (IEEE Standard 1003.1). **Bash** can be configured to be POSIX-conformant by default.

OPTIONS

All of the single-character shell options documented in the description of the **set** builtin command can be used as options when the shell is invoked. In addition, **bash** interprets the following options when it is invoked:

1 Introduction

1.1 What is Bash?

Bash is the shell, or command language interpreter, for the GNU operating system. The name is an acronym for the ‘**B**ourne-**A**gain **S**hell’, a pun on Stephen Bourne, the author of the direct ancestor of the current Unix shell **sh**, which appeared in the Seventh Edition Bell Labs Research version of Unix.

Bash is largely compatible with **sh** and incorporates useful features from the Korn shell **ksh** and the C shell **csh**. It is intended to be a conformant implementation of the IEEE POSIX Shell and Tools portion of the IEEE POSIX specification (IEEE Standard 1003.1). It offers functional improvements over **sh** for both interactive and programming use.

While the GNU operating system provides other shells, including a version of **csh**, Bash is the default shell. Like other GNU software, Bash is quite portable. It currently runs on nearly every version of Unix and a few other operating systems – independently-supported ports exist for MS-DOS, OS/2, and Windows platforms.

Bash nie jest zwykłym językiem programowania!

Podstawowe zadanie: uruchamianie programów

- 1 Wczytaj z linii poleceń nazwę programu i argumenty wywołania.
- 2 Zażądaj od jądra uruchomienia programu z podanymi argumentami.
- 3 Odbierz od jądra kod powrotu.
- 4 Powrót do punktu 1.

Dodatkowe możliwości

- Udogodnienia w przygotowywaniu poleceń do wykonania:
 - Mechanizmy makropodstawień.
 - Wyszukiwanie plików w wielu katalogach (PATH, MANPATH itp.).
- Prosty interpretowany język programowania pozwalający na podejmowanie decyzji warunkowych i iterację.

- Spacje w definicjach zmiennych:

```
LOGO="penguin"
```

```
LOGO = "penguin"
```

Pierwszy wiersz, to deklaracja zmiennej LOGO, drugi to wywołanie programu LOGO z parametrami = oraz penguin.

- Opcjonalne cudzysłowy i jawny symbol dereferencji:

```
LOGO
```

```
$LOGO
```

Pierwszy wiersz, to napis LOGO, drugi — dereferencja zmiennej LOGO rozwijająca się do napisu penguin.

- Czemu tak? Bo w powłoce systemowej tak trzeba!

Działanie interpretera basha

Wykonuje w pętli poniższe czynności aż osiągnie koniec strumienia wejściowego, wykona instrukcję `exit`, natrafi na błąd itp.

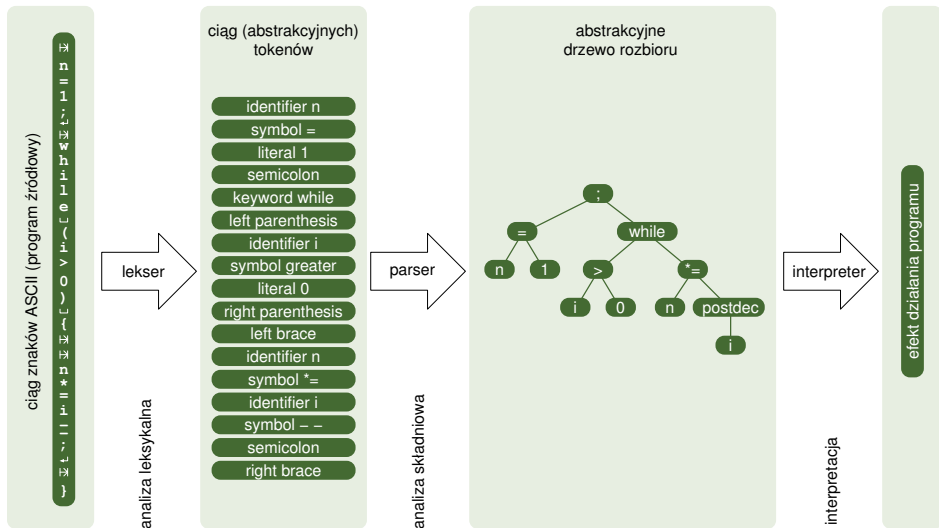
Parsowanie

- Czyta tekst z konsoli lub pliku.
- Dzieli ciągi znaków na tokeny.
- Parsuje ciągi tokenów dzieląc je na instrukcje proste i złożone.
- Zatrzymuje się po przeczytaniu jednej kompletnej instrukcji.

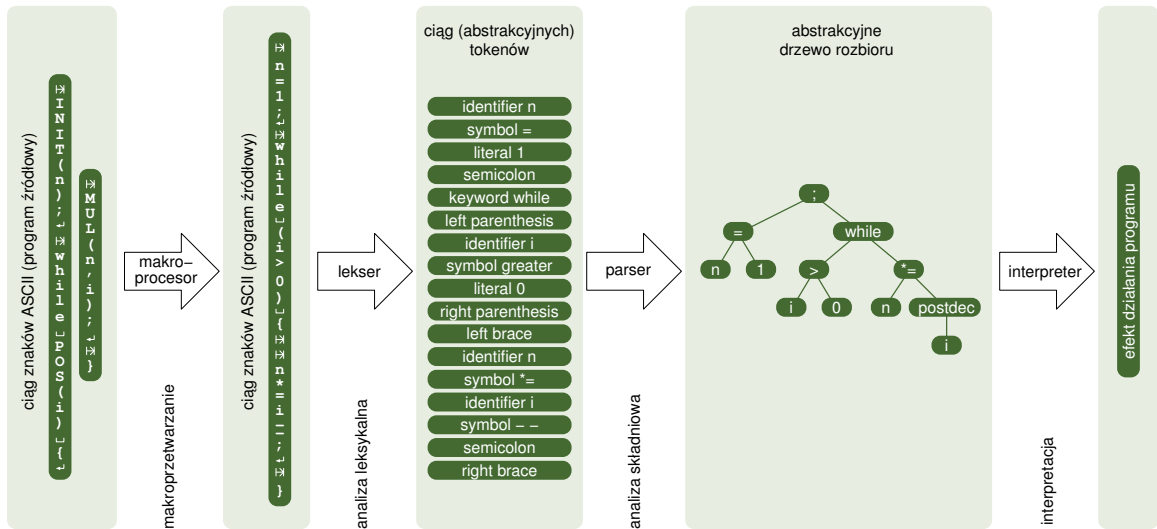
Interpretacja

- Wykonuje cyklicznie poniższe czynności.
- Zgodnie z logiką programu wybiera kolejną instrukcję do wykonania.
- Dokonuje w niej szeregu *rozwinień*.
- Wybiera i interpretuje umieszczone w niej przekierowania.
- Wykonuje instrukcję.
- Opcjonalnie czeka na jej zakończenie i odczytuje jej kod zakończenia.

Kompilacja i wykonanie języków programowania

Kompilacja i wykonanie języków z makroprocesorem

Preprocesor języka C (nie róbcie tego w domu)

```
#define if if (  
#define then ) {  
#define else } else {  
#define fi }  
#define begin {  
#define end }  
  
int main(int argc, char* argv[])  
begin  
    if argc > 1  
        then  
            printf("Hello %s!\n", argv[1]);  
        else  
            printf("Hello!\n");  
        fi  
    return 0;  
end
```

→
cpp -P

```
int main(int argc, char* argv[])  
{  
    if ( argc > 1  
        ) {  
        printf("Hello %s!\n", argv[1]);  
    } else {  
        printf("Hello!\n");  
    }  
    return 0;  
}
```

Makrogeneratory (makroprocesory)

- Przetwarzają pliki tekstowe, zamieniając pewne ciągi znaków na inne:
 - Rozwijanie makr — w miejsce nazwy makra jest wstawiana treść makrodefinicji. Makra mogą mieć parametry. Zwykle nie są rekurencyjne.
 - Wstawianie w ustalone miejsce zawartości innych plików.
 - Warunkowe wstawianie tekstu.
- Popularne w latach '50-tych jako makroasemblery.
- Specjalizowane wersje są częścią definicji niektórych języków (C, RATFOR). Zwykle transformują tekst programu *przed* rozpoczęciem właściwej kompilacji (*preprocessing*, stąd „preprocesory”).
- Nie dokonują analizy składniowej — działają na ciągach znaków. Dlatego są uznawane za „niskopoziomowe” i niebezpieczne (por. `const` i `#define` w ANSI C).
- Popularne implementacje GNU:
 - `gpp` — preprocesor języka C,
 - `M4` — makrogenerator „uniwersalny”.
- `gpp` + `make` = PHP dla ubogich — łatwy sposób generowania zbioru statycznych stron w HTML-u.

Kolejność rozwijania w bashu

```
$ MYCMD=echo
```

```
$ $MYCMD 1 2 3
```

Kolejność rozwijania w bashu

```
$ MYCMD=echo
```

```
$ $MYCMD 1 2 3
```

```
$ MYKWD=done
```

```
$ for i in 1 2 3; do echo $i; $MYKWD
```

Kolejność rozwijania w bashu

```
$ MYCMD=echo
```

```
$ $MYCMD 1 2 3
```

```
$ MYKWD=done
```

```
$ for i in 1 2 3; do echo $i; $MYKWD
```

```
$ $MYKWD
```

```
bash: done: command not found
```

```
$ done
```

```
bash: syntax error near unexpected token 'done'
```

```
$ for i in 1 2 3; do echo $i; !!
```

Kolejność rozwijania w bashu

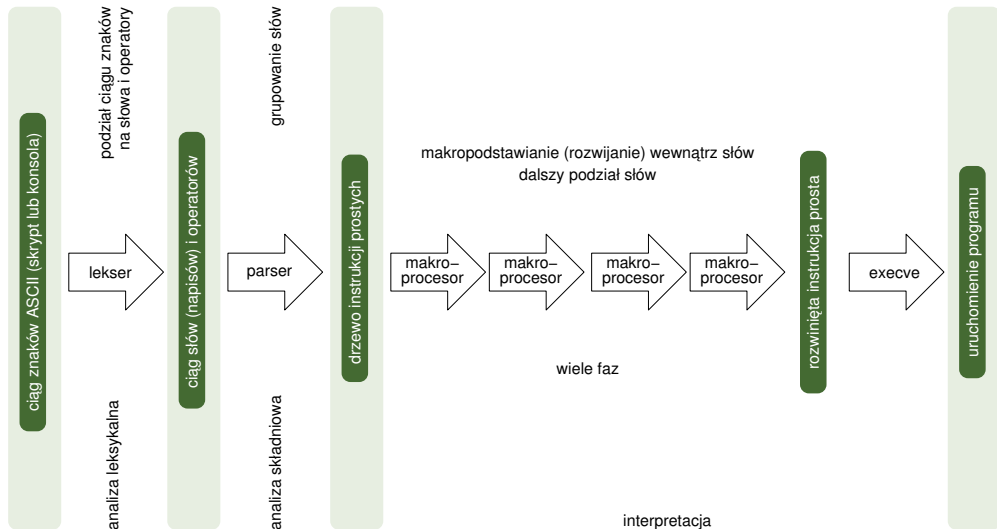
```
$ MYCMD=echo
$ $MYCMD 1 2 3

$ MYKWD=done
$ for i in 1 2 3; do echo $i; $MYKWD

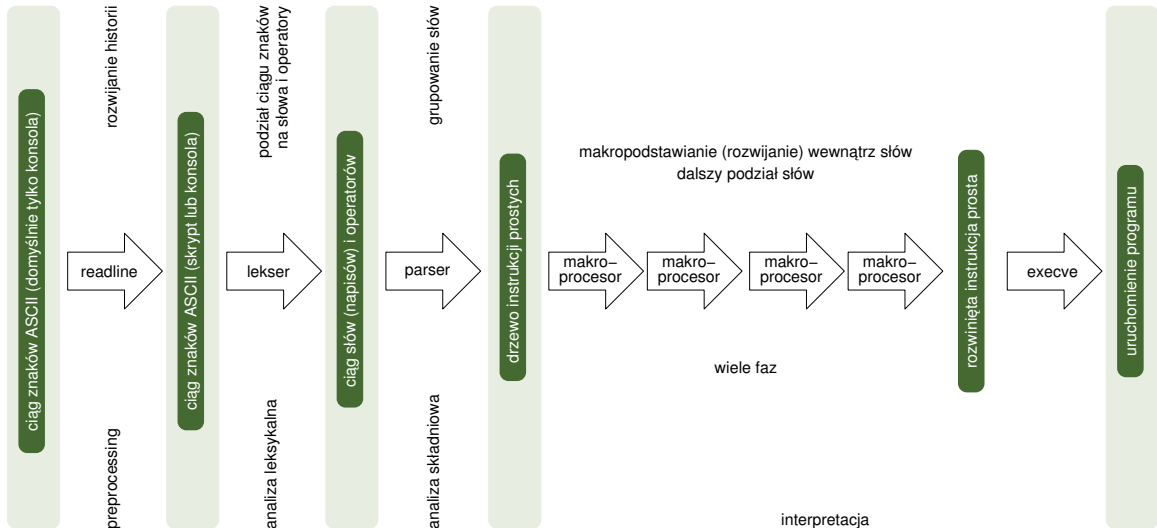
$ $MYKWD
bash: done: command not found
$ done
bash: syntax error near unexpected token 'done'
$ for i in 1 2 3; do echo $i; !!
```

- Rozwijanie historii odbywa się *przed* kompilacją (to jest *preprocessing*).
- Pozostałe makropodstawienia są wykonywane podczas *interpretacji* skryptu w słowach wykonywanej instrukcji prostej.

W bashu makrogeneracja odbywa się podczas interpretacji

Tylko readline dokonuje preprocessingu

Podstawowym efektem interpretacji skryptu bashowego jest wywoływanie funkcji jądra Linuksa (API w pliku nagłówkowym `unistd.h`):

```
pid_t fork(void);  
int execve(const char *filename, char *const argv[],  
           char *const envp[]);
```

Przygotowanie środowiska (deskryptory plików itp.) oraz argumentów funkcji `execve` odbywa się wskutek interpretacji *instrukcji prostej* postaci:

[*przypisania-zmiennych*] *nazwa-programu* [*argumenty* ...]

Nierozwinięte instrukcje proste są umieszczone w abstrakcyjnym drzewie rozbioru, po którym porusza się interpreter.

Bash posiada ponad 50 *poleceń wbudowanych*. Zamiast wykonywać `execve` na zewnętrznym programie, bash wykonuje je samodzielnie. Por. `busybox`.

Celem pracy basha jest zlecanie uruchamiania programów

Instrukcja prosta `ls *` jest rozwijana do `ls plik1 plik2 plik3...` i następuje wywołanie

```
execve("/bin/ls", argv, envp);
```

gdzie `argv` jest tablicą argumentów programu, zaś `envp` — tablicą środowiska (napisów postaci *zmienna=wartość*).

W wyniku wykonania `ls *` można czasem otrzymać komunikat o błędzie:

```
bash: Argument list too long
```

Czemu?

Celem pracy basha jest zlecenie uruchamiania programów

Instrukcja prosta `ls *` jest rozwijana do `ls plik1 plik2 plik3...` i następuje wywołanie

```
execve("/bin/ls", argv, envp);
```

gdzie `argv` jest tablicą argumentów programu, zaś `envp` — tablicą środowiska (napisów postaci *zmienna=wartość*).

W wyniku wykonania `ls *` można czasem otrzymać komunikat o błędzie:

```
bash: Argument list too long
```

Czemu?

- Tablice `argv` i `envp` powinny razem zmieścić się w pamięci o rozmiarze zwracanym przez `getconf ARG_MAX` (u mnie $2097152 = 2 \text{ MiB}$).
- Jeśli nie, to `execve` zwraca błąd `E2BIG` (poprzez `errno`).

To jest ograniczenie nakładane przez konfigurację jądra, a nie przez basha.

Wieloprocusowość w Linuksie

- Jądro uruchamia program `/sbin/init` (PID 1).
- `/sbin/init` uruchamia dalsze procesy, np. `/sbin/getty`, który uruchamia `/bin/login`, który uruchamia `/bin/bash`, który uruchamia dalsze procesy.
- Strona wywołująca:

```
int execve(const char *name, char *const argv[],  
           char *const envp[]);
```
- Strona wywoływana:

```
int main(int argc, char *argv[], char *envp[]);
```
- Strona wywoływana kończy pracę wykonując `return n` w `main`.
Wartość n (0–255) to *kod powrotu*.
- Strona wywołująca otrzymuje kod powrotu.

Wieloprocusowość w Linuksie (2)

- Wyrażenia sterujące w instrukcjach warunkowych i pętli w bashu to też instrukcje basha (proste lub złożone).
- Instrukcje warunkowe i pętli podejmują decyzje na podstawie kodu powrotu z wykonania wyrażenia sterującego.
- Uwaga: $n = 0$ — prawda, $n \neq 0$ — fałsz!

Frontend

- Interaktywny: Biblioteki GNU Readline i GNU History.
- Wsadowy: skrypty.

Kompilacja

- Struktura leksykalna.
- Składnia.

Interpretacja

- Wykonywanie instrukcji złożonych w celu wyboru do wykonania instrukcji prostych.
- Rozwijanie instrukcji prostych.

Backend

- Uruchamianie programów i wykonywanie poleceń wbudowanych.

Biblioteki GNU Readline i GNU History

- Uniwersalny edytor wiersza poleceń.
- Rozbudowana edycja wiersza ze skrótami klawiszowymi w stylu Emacs-a oraz vi.
- Historia wcześniej wprowadzonych wierszy z rozbudowanymi możliwościami wyszukiwania i edycji.
- Bardzo łatwa integracja z dowolnym programem w C, Perlu, Tcl/Tk, Pythonie i innych językach:

```
input = readline(prompt);
```

- Biblioteki współdzielone: `libreadline.so.7.0` i `libhistory.so.7.0`.
- Pakiety w Debianie: `readline-common`, `readline-doc`, `libreadline7`, `libreadline7-dev`, `libreadline7-dbg`.
- Dokumentacja:
 - `readline(3)`, `history(3)`
 - *The Gnu Readline Library*, Brian Fox and Chet Ramey (Texinfo)
 - *The Gnu History Library*, Brian Fox and Chet Ramey (Texinfo)

Pliki konfiguracyjne

`/etc/inputrc`

`~/.inputrc`

- Ponad 100 komend edycji wiersza.
- Możliwość dowolnego przypisywania konfiguracji klawiszy do komend.
- Dużo komend, które standardowo nie mają przypisanych kombinacji klawiszy.
- Ponad 40 zmiennych konfiguracyjnych.
- Preprocesor plików konfiguracyjnych: warunkowa kompilacja i dołączanie zawartości plików.

Readline w bashu

- Dodatkowe przypisania kombinacji klawiszy.
- Domyślnie działa w trybie interakcyjnym. Opcja `--noediting`.
- Polecenie `set -o emacs` włącza edycję w stylu emacsa, a `set -o vi` — w stylu vi.

Komendy edycji wiersza

Przesuwanie kursora

C-a, <HOME>	beginning-of-line
C-e, <END>	end-of-line
C-f, <RIGHT>	forward-char
C-b, <LEFT>	backward-char
M-f, C/M-<RIGHT>	forward-word
M-b, C/M-<LEFT>	backward-word
C-l	clear-screen

Historia

<Return>, C-j, C-m	accept-line
C-o	oper-and-get-next
C-x C-e	edit-and-exec
M-C-e	shell-expand-line
M-C-y	yank-nth-arg
M-., M-_	yank-last-arg
C-p, <UP>	previous-history
C-n, <DOWN>	next-history

M-<	beginning-of-history
M->	end-of-history
C-r	reverse-search-history
C-s	forward-search-history
M-p	non-inc-rev-search
M-n	non-inc-fwd-search
M-^	history-expand-line

Edycja

C-d	end-of-file
C-d, 	delete-char
<BSP>	backward-delete-char
C-v, C-q	quoted-insert
C-t	transpose-chars
M-t	transpose-words
M-u	upcase-word
M-l	downcase-word
M-c	capitalize-word

Komendy edycji wiersza (2)

Usuwanie

C-k	kill-line
C-x <BSP>	backward-kill-line
C-u	unix-line-discard
M-d	kill-word
M-<BSP>	backward-kill-word
C-w	unix-word-rubout
M-\	delete-horizontal-space
C-y	yank
M-y	yank-pop

Automatyczne uzupełnianie

<TAB>	complete
M-?	possible-completions
M-*	insert-completions

Dodatkowe uzupełnianie w bashu

M-/	complete-filename
-----	-------------------

C-x /	possible-filename-compl
M-~	complete-username
C-x ~	possible-username-compl
M-\$	complete-variable
C-x \$	possible-variable-compl
M-@	complete-hostname
C-x @	possible-hostname-compl
M-!	complete-command
C-x !	possible-command-compl
M-<TAB>	dynamic-complete-history
M-{	complete-into-braces

Makra

C-x (start-kbd-macro
C-x)	end-kbd-macro
C-x e	call-last-kbd-macro

Argumenty liczbowe komend

M-0, M-1, ..., M-9, M--	digit-arg
-------------------------	-----------

Komendy edycji wiersza (3)

Różne

C-x C-r	re-read-init-file
C-g	abort
M-abc...	do-uppercase-version
<ESC>	prefix-meta
C-_, C-x C-u	undo
M-r	revert-line
M-&	tilde-expand
C-@, M-<SPC>	set-mark
C-x C-x	exch-point-and-mark
C-]	character-search
M-C-]	char-search-backward
M-#	insert-comment
M-g	glob-complete-word
C-x *	glob-expand-word
C-x g	glob-list-expansions
C-x C-v	display-shell-version

Edycja w trybie incremental search

C-s	forward search next
C-r	reverse search next
C-r C-r	recall previous search
C-g	abort search
<ESC>, C-j	terminate search
any other	terminate search and
bash command	execute command
e.g., <RETURN>	